

Lasta-mallin kehittäminen syksy 2024

Barnahus-hanke

Sini Stolt

etunimi.sukunimi@thl.fi

Puh/tel +358 29 5248193

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Institutet för hälsa och välfärd

Finnish Institute for Health and Welfare

PL / PB / P.O. Box 30

FI-00271 Helsinki, Finland

Puh/tel +358 29 524 6000

thl.fi

Sisällys

1. Tausta	3
2. Kehittämisen prosessi ja mukana olleet tahot	4
3. Lapsiin kohdistuvien rikosten selvittäminen	5
4. Lasta-lomakkeen kehittäminen	6
4.1. Syksyn 2024 kehittämisprosessi	7
4.2. Kehittämisryhmän ajatus lomakkeesta	7
5. Lasta-koordinaattorin työ	8
5.1. Ryhmän ajatus koordinaattorin työstä	8
6. Lasta-seulonnan monialaiset palaverit	11
6.1. Ryhmän ajatus monialaisten palavereiden käytännöistä	12
6.2. Monialaiseen palaveriin osallistuvat tahot	12
7. Yhteistyön mahdollistaminen	13
7.1. Yhteistyön mahdollistaminen esihenkilö tasolla vaatisi seuraavia toimenpiteitä	14
8. Jatkosuunnitelma	14
Lähteet	16

1. Tausta

Lasta-seula-malli on kehitetty vahvistamaan monialaista ja poikkihallinnollista työtä rikosepäilyiden selvittämiseksi. Rikosepäilyiden selvittämisessä tarvittiin uusia työvälineitä monialaisen työn tueksi. Lounais-Suomen sairaanhoitopiirissä järjestettiin 2014–2016 Lasta-hanke, jossa luotiin Lasta-yhteistyömalli poliisin esitutkinnan tueksi. Yhteistyömallissa koordinaattori kerää poliisin pyynnöstä eri lähteissä olevat taustatiedot, joiden perusteella poliisi arvioi mitkä tapauksista viedään monialaisen työryhmän käsittelyyn. (Fadjukoff ym., 2023.)

THL sai 2019 rahoituksen Barnahus-hankkeelle, jossa yhtenä keskeisenä osa-alueena on jalkauttaa mallin käyttöä ympäri Suomen (Laajasalo, Korkman & Rajala, 2020). Mallin laajentuessa myös moninaiset tavat sen käyttöön ovat lisääntyneet, ja nykypäivänä ei voida puhua enää samankaltaisesta työstä läpi Suomen. (Fadjukoff ym., 2023).

Mallin käytön laajentaminen on kirjattu 2021 vuodesta poliisin tulospäätöksiin. (Sisäministeriö, 2021). Mallin käyttö onkin jatkuvasti laajentunut Suomessa (Fadjukoff ym., 2023).

Fadjukoff ym. (2023) tutkivat alueellisia eroja Lasta-seula-mallin käytössä, arvioivat toimintamallin yhteyttä esitutkinnan kestoon sekä selvittivät Lasta-seulamallin toimivuutta. Tutkimus osoitti, että mallia käytetään erilaisin tavoin ja tavoittein. Alueelliset erot käytännöissä ovat paikoin suuria. Siitä huolimatta tuloksissa korostui moniammatillisen viranomaisyhteistyön tärkeys lapsiin kohdistuvien rikosepäilyjen esikäsittelyssä. Lisäksi tulokset tukivat päätelmää sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten hyödyntämistä poliisin esikäsittelytyön tukena sekä säännöllisten monialaisten palaverien järjestämistä esitutkinnan osana. Moniammatillinen esikäsittely edisti laadukasta tiedonkeruuta ja päätöksentekoa sekä tuki lapsen edun huomiointia. Lisäksi aineiston perusteella Lasta-seula-malli lyhensi esitutkinnan kestoa. (Fadjukoff ym., 2023.)

Tutkimuksen (Fadjukoff ym., 2023) johtopäätöksissä päädyttiin seuraaviin suosituksiin:

Suositus 1. Seuraavien Lasta-seula-mallin mukaisten elementtien käyttöönotto valtakunnallisesti:

- a) Esikäsittelyn alueellinen keskittäminen
- b) Koordinaattorien hyödyntäminen poliisin apuna sosiaali- ja terveydenhuollon tietojen kartoittamisessa
- c) Säännöllisten moniammatillisten seulapalaverien hyödyntäminen esitutkinnan tarkoituksenmukaisuuden arvioimisessa

Suositus 2. Sekä sosiaali- että terveydenhuollon asiantuntemuksen hyödyntäminen taustatietojen kartoittamisessa

Suositus 3. Koordinaattorien pääsy asiakas- ja potilastietojärjestelmiin

Suositus 4. Koordinaattorien sijainti lapsirikostutkinnan yhteydessä

Suositus 5. Lainsäädännön selkeyttäminen ja kansallinen ohjaus terveystietojen käytöstä osana seulontaa

Suositus 6. Lasta-lomakkeen ydintarkoituksen selkeyttäminen ja lomakkeen keventäminen sen mukaisesti tai kokonaan vaihtoehtoisen tiedonkeruuvälineen kehittäminen

Suositus 7. Nopea päätöksenteko rikosprosessin aloittamisesta sosiaalihuollon toimintamahdollisuuksien turvaamiseksi

Suositus 8. Koordinaattorien fyysinen sijoittaminen poliisiasemille lapsirikostutkinnan yhteyteen ja koordinaattorien hyödyntäminen laajemmin mm. hoidon ja tuen koordinoinnissa

Suositus 9. Valinta yhtenäisen mallin ja alueellisten soveltamistapojen välillä

Suositus 10. Moniammatillisen esikäsittelyn huomioiminen lainsäädännössä

Näitä johtopäätöksiä käytettiin kehittämistyön tukena 2024. Kehittämistyö aloitettiin lapsirikostutkinnan neuvottelupäivillä 2024 ja jatkettiin syksyllä Lasta-kehittämisen prosessina.

2. Kehittämisen prosessi ja mukana olleet tahot

Sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamassa Barnahus-hankkeessa Lasta-toimintaa on kehitetty vuodesta 2019 alkaen ([Barnahus-hanke 2019–2025 - Barnahus](#)). Lasta-toiminnassa mukana olevat tahot ovat kokoontuneet säännöllisesti omiin kehittämistapaamisiinsa (Lasta-

verkosto). Näissä tapaamisissa suurin osa osallistujista on ollut Lasta-koordinaattoreita. Hankkeen syyttäjät ja poliisi pitivät koko Suomen laajuisen kouluttamiskierroksen vuonna 2023. Kierroksella nousi esiin tutkimuksessakin huomattu tarve kehittää ja yhtenäistää Lasta-toimintaa kansallisesti.

2024 kansallisen tason hanketoimijat (Poliisihallitus, Syyttäjälaitos ja THL) suunnittelivat kehittämisen prosessin, johon kutsuttiin mukaan kaikki, joita Lasta-kehittäminen kiinnostaa. Työn pohjana käytettiin THL:n Howspace-alustaa. Osallistujia Howspace-alustalla (ylläpitäjät mukaan lukien) oli 91. Osallistujat olivat Poliisihallituksesta, poliisilaitoksilta ja Polamkista, Syyttäjälaitoksesta, hyvinvointialueilta ja oikeuspsykologian ja -psykiatrian yksiköistä (OiPsy). Mukana olleita hyvinvointialueita olivat Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Kainuun, Etelä-Karjalan, Varsinais-Suomen, Keski-Suomen, Pohjois-Savon, Lapin, Satakunnan ja Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueet.

3. Lapsiin kohdistuvien rikosten selvittäminen

Laki lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisen järjestämisestä ollaan uudistumassa ([Laki lapseen kohdistuneen seksuaali- ja... 1009/2008 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX ®](#)).

Uudistamista varten on tehty laajaa taustatyötä Euroopan neuvoston rahoittamassa hankkeessa: Ensuring child-friendly justice through the effective operation of the Barnahus-units in Finland ([Ensuring child-friendly justice through the effective operation of the Barnahus-units in Finland - Children's Rights](#)). Käytimme Lasta-kehittämisprosessin taustana Perustelumistiöistä, Lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisestä annetun lain (1009/2008) muutostarpeista ([1680ae33bb](#)), tehtyä koostetta sekä samassa dokumentissa esitettyä ehdotusta lain kirjoittamisesta.

Pidimme hyvänä kirjauksia, joissa selkiytetään moniammatillisten asiantuntijaryhmien tehtävää ja yhteistyötä. Harkintaan olisi syytä ottaa myös se, voisiko monialaisen ryhmän käsiteltäväksi viedä muitakin lapsiin kohdistuvia rikosepäilyjä kuin seksuaali- ja pahoinpitelyrikokset.

Nyt kirjaus ehdotuksena on lapsen kohdistuneet seksuaali- tai pahoinpitelyrikokset. Emme kannattaneet kehittämisryhmässä uuden rekisterin perustamista, koska nykyinen malli, jossa jokainen viranomainen kirjaa omaa järjestelmäänsä sinne kuuluvat asiat monialaisesta kokouksesta, on toiminut hyvin. Lisäksi ryhmässä nousi esiin perustellusti huoli esitutkimateriaalin salassapidon vaarantumisesta, mikäli uusi rekisteri perustettaisiin. Lain soveltamisalaan pitäisi lisätä, kenen pyynnöstä voidaan tutkimus tehdä OiPsy-yksikössä/Lasta-seulonassa.

4. Lasta-lomakkeen kehittäminen

LASTA-lomake kehitettiin alun perin Turun yliopistollisen sairaalan alueella monialaisena yhteistyönä 2016. (Sinkkonen & Mäkelä 2017.) Lomake on ollut siitä lähtien käytössä Turun alueella. LASTA-lomake koostuu rikosepäilyyn liittyvien perustietojen sekä terveydenhuollon ja lastensuojelun perustietojen osioista.

Barnahus-hankkeen alkuvaiheessa tehtiin katsaus, jossa kuvattiin LASTA-lomakkeen sijoittuvan toimintatavaltaan lähelle strukturoituja kliinisen riskiarvioinnin välineitä. Lisäksi katsauksessa todettiin, että vain tutkimusnäytön perusteella on mahdollista arvioida, voiko LASTA-lomake monialaisine yhteistyömalleineen vähentää toistuvia lapsiin kohdistuvia väkivaltaepäilyjä tai viranomaisprosesseja. (Leppäkoski ym. 2021.) Tämän jälkeen lomakkeen kehittämistyötä on jatkettu ja lähinnä kysymyksiä, on päivitetty useampana vuoden ajan Barnahus-hankkeen LASTA-verkostossa. Lisäksi keväällä 2024 Lapsirikostutkinnan neuvottelupäivillä oli ennakkotehtävä Lasta-lomakkeeseen liittyen. Lapsirikostutkinnan neuvottelupäiville osallistui poliiseja, syyttäjiä, Lasten ja nuorten oikeuspsykologian- ja psykiatrian yksiköiden (OiPsy-yksikkö) väkeä, THL:n Barnahus-tiimin sekä alueiden Barnahus-hankkeiden työntekijöitä. Ennakkotehtävän ja alustuksen jälkeen neuvottelupäivillä käytiin monialaisissa ryhmissä LASTA-lomakkeen hyötyjä ja kehittämis-kohtia läpi. Näitä aiempia kehittämisen tuotoksia hyödynnettiin tämän syksyn 2024 lomakkeen kehittämisen prosessissa.

Lomaketta ([Ohjeita LASTA-seula -lomakkeen täyttämistä varten](#)) käyttävien kokemus on, että lomake on pääasiassa helppokäyttöinen ja

hyödyllinen. Lisäksi kokemusten perusteella LASTA-lomake ja lisääntynyt viranomaisyhteistyö auttavat kohdentamaan rajalliset resurssit oikein. Fadjukoffin ja kumppaneiden (2023) selvityksen mukaan osa ammattilaisista kokee LASTA-lomakkeen kuitenkin hyötyihinsä nähden liian työlääksi sekä tiedonkeräämisen että vastaanottamisen näkökulmista. Tämä on nähty esteeksi LASTA-lomakkeen käytön juurtumiselle (mt.). Myös syksyn 2024 kehittämisen prosessissa on tullut esiin, että erityisesti niille ammattilaisille, joille lomake on vieraampi, se näyttäytyy raskaana täyttää. Lomakkeella nähdään olevan päällekkäisiä kysymyksiä. Jotta strukturoidulla tiedonkeruumenetelmällä olisi edellytyksiä laajamittaiseen käyttöön, sen tulisi olla nykyistä LASTA-lomaketta selvästi kevyempi.

4.1. Syksyn 2024 kehittämisprosessi

Syksyn LASTA-kehittämisen prosessissa tavattiin LASTA-lomakeryhmään ilmoittautuneiden, n. 20 henkilöä kussakin tapaamisessa, kanssa Teamsissa kolme kertaa. Tapaamisten ohessa oli välitehtäviä lomakkeeseen liittyen ja kommentointimahdollisuus Howspace-alustalla. Teams-tapaamisten aiheet jaettiin lomakkeen kysymysten mukaan: perustiedot, terveydenhuoltoon liittyvät tiedot sekä sosiaalihuoltoon liittyvät tiedot. Kysymysten osalta tiivistettiin lomaketta ja keskiössä oli se, mitkä tiedot ovat olennaisia poliiseille esitutkintaa varten. Alkuperäinen, käytössä oleva lomake, lyheni reilusti alle puoleen kysymyksistä.

Syksyn kehittämisryhmän työskentelyn perusteella tehty luonnos tiivistetystä lomakkeesta lähetettiin tarkistettavaksi Turun alueen poliisiesihenkilöiden kokoukseen, koska heillä lomake on ollut pitkään käytössä. Lisäksi lomake meni tutkijaryhmälle, joka arvioi lomakkeen kysymyksiä ja kokonaisuutta tutkimustiedon ja riskinarvioinnin näkökulmasta.

4.2. Kehittämisryhmän ajatus lomakkeesta

Kehittämisryhmän mielestä tiivistetty lomake on käyttäjäystävällisempi ja päällekkäisyydet on poistettu. Siinä on oleelliset kysymykset poliisin esitutkintaa varten lapsiin kohdistuvien väkivaltaepäilyjen selvittämiseksi. Ryhmässä käydyistä keskusteluista jäi vetäjille vaikutelma,

että tiivistetty lomake otetaan laajemmin käyttöön kuin mitä se on tähän mennessä ollut. Seuraavaksi lomaketta muokataan ja jatketaan käytettävämmän täyttöversion kehittämistä. Lomake toivotaan saatavan jatkossa myös sähköiseen muotoon tietoturva huomioiden.

5. Lasta-koordinaattorin työ

Koordinaattori-työryhmätyöskentelyssä keskusteltiin LASTA-koordinaattorin työstä, taustatietojen kartoittamisesta, LASTA-koordinaattorin tutkinto- ja perehtyneisyysvaatimuksista ja moniammatillisen työryhmän kirjaamisiin liittyvistä asioista. Työryhmällä oli kolme tapaa- mista ja kussakin oli 20–30 osallistujaa.

Howspace-alustalla järjestettiin äänestys LASTA-koordinaattorin fyysisestä ja hallinnollisesta sijoittumisesta, vastuutoimialueen laajuudesta ja sen säätämisestä lailla, tehtävän koko- tai osa-aikaisuudesta sekä siitä, miten koordinaattori voisi tukea moniammatillisen ryhmän toimintaa ja millaista tukea tai lisäkoulutusta tähän tarvitaan. Äänestys järjestettiin myös terveystietojen katsomisen ja hankkimisen suhteen osana lapsen taustatietokartoitusta. Lisäksi ryhmässä kerättiin ajatuksia koordinaattorin työn tavoitteesta ja lakiin kirjatun sääntelyn tarpeellisuudesta sekä koordinaattorin tutkinto- ja perehtyneisyysvaatimuksista.

5.1. Ryhmän ajatus koordinaattorin työstä

Lasta-koordinaattorin tehtävä nähdään erityisen vastuullisena ja erityisosaamista vaativana tehtävänä, sillä koordinaattorit käytännössä toteuttavat riskinarviointia ja huolehtivat osaltaan siitä, miten hyvin haavoittuvassa asemassa olevien lasten tilanteisiin mahdollisesti liittyvät väkivallan riskitekijät esitutkinnassa ja monialaisessa viranomaisytyössä huomioidaan. Ryhmän yksimielisen näkemyksen mukaan tehtävä edellyttää sosiaali- tai terveydenhuollon korkeakoulututkintoa sekä erityistä perehtyneisyyttä väkivaltailmiöön, riskinarviointiin, hypoteesiajatteluun ja moniammatilliseen työotteeseen.

LASTA-koordinaattorin työn kautta moniammatillinen arviointi väkivaltarikosepäilyissä laajenee suomalaisessa Barnahus-mallissa myös

niiden lasten tilanteisiin, jotka eivät asioi OiPsy-yksikössä. Kaikkien niiden lasten tilanteiden käsittelyn, missä kerätään taustatiedot, ei ole tarkoituksenmukaista edetä moniammatilliseen asiantuntijaryhmään, mutta taustatietojen keräämisellä varmistetaan monialainen riskinarviointi myös näiden lasten tilanteissa.

Ryhmässä luontevaksi hallinnollisen sijoittumisen paikaksi LASTA-koordinaattorin tehtävälle nähtiin OiPsy-yksikkö. Vaikka poliisi johtaa esitutkintaa, katsottiin, ettei sijoittuminen poliisiin ole LASTA-koordinaattorin työnkuvan kokonaisuuden kannalta parhaiten sisällöllisesti työn tekemistä tukeva vaihtoehto. Taustatietojen keruun lisäksi koordinaattorin tehtävä sisältää myös monialaisen yhteistyön edistämistä, monialaisten kokousten järjestämistä sekä mahdollisesti myös ammattilaiskonsultaation tarjoamista ei niinkään esitutkintaa vaan sosiaali- ja terveydenhuollon toteuttamista koskien.

Fyysisen sijoittumisen paikaksi keskusteluissa eniten sai kannatusta poliisilaitos sekä monipaikkainen sijoittuminen tarkoittaen esimerkiksi sitä, että LASTA-koordinaattori työskentelisi vaihtelevasti sekä poliisilaitokselta ja OiPsy-yksiköstä käsin. Sijaintia poliisilaitoksella puoltaa se, että ajoittain poliisin työtä tukisi taustatietojen nopea kartoittaminen, mitä edesauttaisi koordinaattorin läsnäolo poliisilaitoksella. Tämä mahdollistaisi myös matalan kynnyksen konsultaation poliisille. Keskusteluissa myös tällä hetkellä hyvinvointialueille sijoittuvat LASTA-koordinaattorit toivat esiin heidän sijoittumisensa myönteisiä puolia. Useampi kuitenkin toi esiin näkemyksen, että fyysistä sijoittumista tärkeämpää on yhteydenpidon ja yhteistyön tekemisen matala kynnyks sekä se, että Lasta-koordinaattori pystyy ketterästi toimimaan yli hyvinvointialuerajojen. Tämä on merkityksellistä, koska yhden poliisilaitoksen alueelle saattaa sijoittua useampia hyvinvointialueita, rajat eivät ole keskenään yhtenäiset.

Lasta-koordinaattorin työ käsitetään ensisijaisesti työparityöksi, mitä puoltaa esimerkiksi työn jatkuvuuden haavoittuvuuteen liittyvien riskien minimoiminen (sairauspoissaolot, lomat). Työparityötä puoltaa myös se, että tehtävässä hyötyä olisi sekä sosiaali- ja terveydenhuollon alan koulutuksesta ja työparityössä tämä mahdollistuisi. Sosiaali- ja

terveydenhuollon asiakas- ja potilastietojärjestelmien dokumentaation lukeminen ja merkityksellistäminen väkivaltaan liittyvien riskien tunnistamisen näkökulmasta edellyttää ko. alan osaamista. Lisäksi koordinaattorit toimivat monialaisen työn keskiössä ikään kuin tulkkina eri suuntiin – niin poliisille kuin sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille. Myös poliisin tarve saada akuuteissa tilanteissa taustatiedot nopeasti kerätyksi puoltaa työparityötä.

Ryhmässä keskusteltiin siitä, miten LASTA-koordinaattori kerää lapsen taustatietoja. Ketterää pääsyä tiedon äärelle puoltaisi LASTA-koordinaattorin suora pääsy asiakas- ja potilastietojärjestelmiin. Tähän tunnistettiin kuitenkin liittyvän useita riskejä. Esimerkiksi sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmät ovat ajan saatossa vaihtuneet ja lasten tietoja löytyy useista eri järjestelmistä, Helsingin osalta esimerkiksi sekä Efficasta ja Apotista. Asiakastietojärjestelmien käyttämisessä on myös voinut tapahtua muutoksia, esimerkiksi Helsingissä Effican tietoja voidaan katsoa kahdella eri tavalla. Riskinä on se, että LASTA-koordinaattori ei hallitse kaikkia käytössään olevia asiakas- ja potilastietojärjestelmiä ja merkityksellistä tietoa lapsen tilanteesta jää huomaamatta. Mikäli lapsen tilannetta hoidetaan samanaikaisesti päivystyksellisesti sekä poliisin ja sosiaalihuollon toimesta, ei tieto sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmässä ole välttämättä päivittyntä. Lisäksi ryhmässä pohditutti se, miten koordinaattorin suora pääsy sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmään ja lastensuojelun tietoihin olisi perusteltua lastensuojelun salassapidon näkökulmasta.

Ryhmä ei päässyt täyteen yksimielisyyteen siitä, mitä tietoja LASTA-koordinaattori keräisi ja erityisesti terveydenhuollon tietojen keräämiseen liittyy monenlaisia huomioitavia kysymyksiä. Terveydenhuollon tietojen keräämistä kaikissa tapauksissa rikosnimikkeestä riippumatta puoltaisi se, että terveydenhuollon tietojen kartoitus palvelee myös sosiaalihuollon selvityksiä ja ammattilaisilla on kokemustietoa siitä, kuinka terveystiedoista voi löytyä sellaisia merkittäviä huolenaiheita, joista ei ole tehty lastensuojeluilmoitusta ja jotka ovat siten jääneet pimentoon myös lasta suojelevalta sosiaalihuollon työltä. Toisaalta lastensuojelun ilmoitusvelvollisuus huomioiden tulisi voida olettaa, että terveydenhuollolla ei ole sellaista huolta herättävää tietoa lapsen

tilanteesta, jota lastensuojelussa ei ole. Lasten ja perheiden yksityisyyden suojan vaarantuminen on myös yksi mietityttävistä asioista ja tästä näkökulmasta myös tapauskohtaista tarveharkintaa puollettiin. Osa työryhmän osallistujista näkee terveydenhuollon tietojen osalta vain niiden asioiden, joilla on erityistä merkitystä lapsen haastateltavuuden arvioimiseen ja vaihtoehtojen selitysten muodostamiseen, olevan tarpeellisia.

LASTA-koordinaattorin toimialueena hyvinvointialue käsitettiin sopivaksi, vaikkakin on huomioitava näiden koon eroavaisuudet ja esim. Helsingin väestömäärä. Ehdotuksissa nousee esiin myös poliisilaitos työn alueena ja tähän liittyen samoin huomiona esitetty se, että poliisilaitosten juttumäärissä on huomattavia eroavaisuuksia. Koordinaattorina toimiminen käsitettiin kokoaikaiseksi tehtäväksi, joka sisältää tietojenkeruun lisäksi myös monialaisen asiantuntijaryhmän tapaamisiin liittyvien järjestelyjen hoitoa sekä ammattilaisten konsultointia.

LASTA-koordinaattorityö edellyttää sellaista erityisosaamista, jota ei löydy laajasti sosiaali- ja terveydenhuollon korkeakoulutetuilta. Tämän vuoksi on tärkeää saada sekä kansallisella ja paikallisella tasolla rakennettua riittävä lisäkoulutuksen ja osaamisen ylläpitämisen rakenne koordinaattorin tehtävässä työskenteleville.

6. Lasta-seulonnan monialaiset palaverit

Monialaisten palaverien työryhmätyöskentelyn taustalla oli ajatus seulakriteerien yhdenmukaistamisesta. Tällä hetkellä seulakriteerit ovat eri poliisilaitoksilla/OiPsy-yksiköillä läpi Suomen hyvin erilaiset. Kriteerien määrittäminen vaatii monialaisten palaverien tarkoituksen selkiyttämistä. Yhtenäisiä kriteerejä tarvitaan toiminnan yhdenmukaistamiseksi kansallisella tasolla.

Monialaisten palaverien työryhmätyöskentelyssä hyödynnettiin kehittämistapaamisia ja Howspace-alustaa äänestysten ja keskustelun osalta. Monialaisten palaverien kehittämistyön taustalla käytettiin Lasta-tutkimusta. Kehittämistapaamisissa käytiin läpi yhteistä tilannekuvaa Lasta-prosessista, monialaisiin palavereihin vietävien juttujen kriteereistä

sekä prosessista eri ammattilaisten näkökulmasta ennen ja jälkeen monialaisen palaverin. Kehittämistapaamisissa keskusteltiin myös palaverien säännöllisyydestä, juttujen määrästä palaveria kohti, palaverihin osallistuvista ammattilaisista ja paikallisista hyvistä käytännöistä. Kehittämistapaamisissa käsiteltiin myös ehdotuksia lain selkiyttämiseksi ja muuttamiseksi.

6.1. Ryhmän ajatus monialaisten palaverien käytännöistä

Howspace-alustalla ryhmä äänesti monialaisten palaverien osalta sellaisia kriteereitä, joita sisältävien tapausten pitäisi päätyä moniammatilliseen arviointiin silloin, kun asia ei johda suoraan esitutkintaan. Tärkeimpinä kriteereinä esiin nousivat:

- saman perheen toistuvat ilmoitukset
- rikosepäilyyn liittyvä vaikea huolto-/eroriita
- perheen monitahoiset ongelmat
- epämääräisiksi jäävät tapaukset, jotka eivät etene tutkintaan, mutta joita ei voida käytössä olevin tiedoin päättää tai rajoittaa
- tapaukset, joissa pitää harkita erityisen tarkasti, onko esitutkinnan aloittaminen lapsen edun mukaista.

6.2. Monialaiseen palaveriin osallistuvat tahot

Lakiehdotukseen on kirjattuna, että moniammatillinen asiantuntijaryhmä koostuu vähintään yksikön asiantuntijasta sekä poliisin, syyttäjän ja lastensuojelun edustajista. Moniammatilliseen asiantuntijaryhmään voidaan kutsua muitakin asiantuntijajäseniä. (Hannonen, J. & Lilja, I. 2024). Olimme yksimielisiä siitä, että lakiin tulisi kirjata sosiaalihuollon edustaja lastensuojelun edustajan sijaan. Tämä jättää hyvinvointialueelle vapauden valita edustajan tarpeen mukaan palvelutarpeen arvioinnista, perhesosiaalityöstä tai lastensuojelusta.

Moniammatillisen ryhmän sosiaali- ja terveydenhuollon edustajista (jotka tulisivat hyvinvointialueen palveluista) ei löydetty vahvaa yhteistä kantaa. Äänestyksessä suurin osa kannatti sitä, että lakiin tulisi kirjaus siitä, että sosiaali- ja terveydenhuollon edustajat voivat osallistua moniammatilliseen palaveriin.

Argumentteja sen puolesta, että hyvinvointialueen sosiaalihuollon ja/tai terveydenhuollon edustaja ei olisi paikalla monialaisessa kokouksessa:

- Kuormitus sosiaalipalveluille osallistumisesta
- Kustannustehokasta käsitellä asiat poliisin, syyttäjän ja OiPsy-yksikön kesken
- Tiedonkulku varmistuu molempiin suuntiin OiPsy-yksikön työnä
- Toiminta on ketterää
- Monialaisuus toteutuu koordinaattorin ja OiPsy-yksikön koulutustaustan kautta
- Huomio pysyy rikosprosessin kannalta olennaisissa asioissa, kun sosiaalihuollon edustaja ei käytä puhevaltaa
- Tiedonvaihto kapeutuu
- Terveydenhuollon edustaja olisi paikalla tarpeen mukaan, mikäli taustaselvityksessä näyttäytyy tarpeellisena

Hyvinvointialueen sosiaalihuollon ja/tai terveydenhuollon edustajan paikalla oloa puoltavaa argumentointia:

- Varmistaa monialaisuuden toteutumista
- Syyttäjät ja sosiaalihuolto eivät muuten keskustelisi saman pöydän äärellä prosessin aikana laisinkaan
- Sosiaalihuollossa saadaan hyviä eväitä jatkotyöhön, kun kuullaan, miten rikosprosessi etenee
- Ketteryys yhteistyössä
- Vastuusosiaalityöntekijän kanssa suoraan tehty yhteistyö ollut antoisaa ja suoraan perheen hyväksi menevää
- Terveydenhuollon edustajan tulisi olla paikalla, jotta Barnahus-mallin mukainen neljän huoneen toiminta toteutuu

7. Yhteistyön mahdollistaminen

Lakiehdotukseen on kirjattu ehdotus hallintorajat ylittävästä neuvottelukunnasta. Tämä on tärkeää, koska jokaisen Barnahus-mallin mukaisen neljän huoneen osalta tulisi mahdollistaa ministeriöiden sekä valtakunnallisten toimijoiden välinen yhteistyö. Näin koko mallin sekä sen

sisältä Lasta-mallin osalta voidaan päästä laajempaan yhtenäisyyteen kansallisesti. Kansallisessa neuvottelukunnassa on tärkeää olla tahoja, joilla kattava kansallinen yleiskuva mutta myös alueellinen edustus.

7.1. Yhteistyön mahdollistaminen esihenkilö tasolla vaatisi seuraavia toimenpiteitä

Yhteistyöaluetasolla Barnahus-yhteistyötä käsiteltäneen soten osalta jatkossa yta-sopimusneuvotteluissa. Hyvinvointialuetasolla tulisi olla esihenkilötasoinen työryhmä valtakunnallisen ryhmän tapaan, joka tukisi hyvinvointialueen poliisin, syyttäjän sekä soten yhteistyötä.

Yhteistyön pelättiin liudentuvan juhlapuheiksi, mikäli se ei ole lakisääteistä. Taloustilanne on kaikilla osapuolilla haastava ja se haastaa myös monialaiseen työhön sitoutumista. Mikäli esihenkilö- tai laintaso ei velvoita yhteistyöhön riittävän selkeästi, on vaarassa nykytilanteen jatkuminen: yhteistyö riippuu kunkin henkilön mielipiteestä ja henkilösuhteista. Lisäksi yhteistyön osalta tulisi pitää mielessä, tukeeko laki enemmän sosiaali- ja terveydenhuoltoa auttamaan poliisia vai velvoittaisiko se myös poliisia tekemään rikostutkintaa yhteistyössä ja sosiaalitoimen kanssa? Lisäksi keskustelimme yhteistyövelvoitteesta ilmoitusvelvollisille, jotta rikos saadaan selvitettyä.

Vielä viranomaistoiminnan näkökulmaa tärkeämmäksi tulisi nostaa lapsen etu keskiöön eli yhteistyön tulisi olla aina lapsen parhaaksi. Emme kuitenkaan kannata liian tarkkaa sääntelyä, jotta malli voi kehittyä jatkossakin. Keskeistä olisi löytää tasapaino, jossa laki velvoittaa riittävästi mutta jättää tilaa paikallisille toimintamalleille ja ammattilaisten yhteiselle harkinnalle siitä, mikä on kussakin tapauksessa tarkoituksenmukaista.

8. Jatkosuunnitelma

Työryhmissä vetäjinä toimineet Poliisihallituksen Saara Asmundela, Syyttäjälaitoksen Pia Mäenpää ja Yrjö Reenilä sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Miia Ståhlberg, Rika Rajala, Satu Säärelä, Matleena Huittinen sekä Sini Stolt koostivat Lasta-kehittämismateriaalin tähän dokumenttiin. Koostetta tehdessä erottelimme asioista ne, jotka

tullaan laittamaan päivitettävään Lapsirikostutkinnan käsikirjaan ([Käsi-
kirja lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja seksuaalirikosten tutkintaan](#)) ja mikä taas on lakimuutoksen valmisteluun vaikuttavaa materiaalia. Koko kootun materiaalin osalta vuoden 2025 aikana suunnitellaan, miten Lasta-mallin mukaisen toiminnan yhtenäistämistä jatketaan poliisin, syyttäjän sekä sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioissa. Päivitetävä laki antaa tälle työlle hyvän taustan. Tätä kirjoittaessa (tammikuu 2025) on käsitys, että lainsäädännön päivitys etenee “budjettilakina” vuonna 2025 poliittiseen päätöksentekoon. Tämä tarkoittaisi, että lainsäädännön uudistustyö on valmis kesään 2025 mennessä ja eduskunta käsittelee lakia syksyllä 2025. Voimaantulo olisi tällä aikataululla 2026 vuonna.

Lähteet

Fadjukoff, M., Hautamäki, S., Hakala, V. & Ellonen, N. (2023.) Lasta-seula-malli lapsiin kohdistuvan väkivallan rikosepäilyjen selvittämisen välineenä. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:61. [Lasta-seula-malli lapsiin kohdistuvan väkivallan rikosepäilyjen selvittämisen välineenä](#)

Laajasalo, T., Korkman, J. & Rajala, R. (2020.) Lapsiin kohdistuvien väkivaltarikosten tutkintaa nopeutettava. [Lapsiin kohdistuvien väkivaltarikosten tutkintaa nopeutettava](#)

Leppäkoski, T., Laajasalo, T., Mäkelä, J., Rajala, R., & Paavilainen, E. (2021). Askeleita kohti lapsiin kohdistuvan väkivallan riskiarvioinnin työkalua – kartoittava katsaus lapsiin kohdistuvan väkivallan riskitekijöistä. [Askeleita kohti lapsiin kohdistuvan väkivallan riskiarvioinnin työkalua – kartoittava katsaus lapsiin kohdistuvan väkivallan riskitekijöistä | Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti](#)

Lilja, I. & Hannonen, J. 2024. Perustelumuistio lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisestä annetun lain (1009/2008) muutostarpeista. [1680ae33bb](#)

Sinkkonen, M. & Mäkelä, J. 2017. LASTA-hanke: Kokemuksia viranomaisten yhteistyön ja tietojenvaihdon koordinoinnista lapseen kohdistuneissa pahoinpitely- tai seksuaalirikoksen epäilytilanteissa. [LASTA-hanke : Kokemuksia viranomaisten yhteistyön ja tietojenvaihdon koordinoinnista lapseen kohdistuneissa pahoinpitely- tai seksuaalirikoksen epäilytilanteissa](#)

Sisäministeriö. (2021.) Poliisihallituksen tulossopimus vuodelle 2021–2025. [Poliisihallituksen tulossopimus 2021-2025](#)